Λατινογενής η Λειτουργική Μεταρρύθμισις (Αρχιμ. Νικόδημος Μπαρούσης)

Categories : ΘΕΟΛΟΓΙΑ

Date : 23 Ιανουαρίου, 2006

Παρά την ηπιότητα, με την οποίαν εκφράζονται κάποτε οι οπαδοί της λειτουργικής μεταρρυθμίσεως, το κίνημά τους φαίνεται διατεθειμένο να προχώρηση σταθερά, αποφασισμένο, όσον είναι δυνατόν, να καινοτομήση. Αυτό ίσως, κατ' αρχήν, θα ημπορούσε να μη θεωρηθή οπωσδήποτε αρνητικό, αλλ' όμως, προκειμένου να υπάρξη διάλογος, πρέπει να προηγηθή ειλικρινής ενημέρωσι.

Σε άρθρο, που εδημοσιεύθη προσφάτως εις έγκριτο εκκλησιαστική εφημερίδα, γραμμένο υπό γνωστού τέως λυκειάρχου, ενθέρμου φιλενωτικού και θιασώτου της λειτουργικής μεταρρυθμίσεως, γίνεται προσπάθεια να απαλλαγή το κίνημα αυτό από τις δυτικές, λατινικές καταβολές του. Όμως, τόσον ένας αείμνηστος καθηγητής της θεολογίας, ο «πρωτοπόρος και βασικός σκαπανέας του λειτουργικού μας πλούτου», κατά την έκφρασι του ιδίου του ανωτέρω αρθρογράφου, όσον και ένας διακεκριμένος ρώσσος πρωτοπρεσβύτερος λειτουργιολόγος, τον διαψεύδουν. (Εις το παρόν κείμενο δεν αναφερόμεθα ονομαστικώς εις πρόσωπα, έχοντες ως σκοπό να μη κρίνωμε αυτά καθ' εαυτά τα πρόσωπα, αλλά τις συγκεκριμένες απόψεις τους. Δια τούτο και παραλείπονται οι σχετικές παραπομπές).
Το λειτουργικό κίνημα, γενικώς, διακρίνεται σε δύο Ιστορικά μέρη· το πρώτο είναι ακαδημαϊκού χαρακτήρος, ενώ το δεύτερο είναι κυρίως πρακτικού προσανατολισμού. Ήδη από τον 17ον αι. η Δύσι έχει επιδείξει μεγάλο ιστορικό και αρχαιολογικό ενδιαφέρον για την χριστιανική λατρεία και έχει προβή σε σημαντικές εκδόσεις επιστημονικών συγγραμμάτων, θέτοντας έτσι τις βάσεις, για ολόκληρο το οικοδόμημα της μετέπειτα λατινικής λειτουργικής μεταρρυθμίσεως. Αργότερα εις την Ρωσσία του 19ου αι., όταν είχε δημιουργηθή ένα ρήγμα εις την θρησκευτική συνείδησι των πιστών, ένα ρήγμα μεταξύ της θεολογικής ερεύνης και της εκκλησιαστικής εμπειρίας, κάποιοι εκπρόσωποι της ρωσσικής θεολογίας, η οποία ήταν δομημένη επί δυτικών προτύπων, παρουσίασαν παρόμοια επιστημονικά έργα, αντίστοιχα και ισάξια των δυτικών συναδέλφων τους. Μαζί τους συνετάγησαν και κάποιοι γνωστοί έλληνες θεολόγοι.
Όμως, έως εδώ η ενασχόλησι ήταν μάλλον ακαδημαϊκή. Ο άνθρωπος, που έλαβε πρώτος τα συμπεράσματα των επιστημών, τα ανέμειξε με την προσωπική του ιδεολογία, τους στόχους και τους οραματισμούς του για μία «*βελτιωμένη*», κατά την αντίληψί του, «λειτουργική ζωή», ήταν ο ρωμαιοκαθολικός αββάς Gueranger, ο ηγούμενος του λατινικού μοναστηριού Solesmes εις την Γαλλία. Αυτός, με τον ρηξικέλευθο χαρακτήρα, πού τον διέκρινε, εδημιούργησε, κατά την διάρκεια της

δεκαετίας 1830-40, το πρώτο, μεταξύ των φράγκων, κίνημα της λειτουργικής μεταρρυθμίσεως. Ο αββάς Gueranger, όπως και άλλοι λατίνοι, γαλλικής κυρίως καταγωγής, αντελαμβάνοντο πως η λειτουργία τους δεν είχε τίποτε να τους προσφέρη, χωρίς δυστυχώς να ημπορέσουν να διακρίνουν πως η νεκρότης αυτή της λατρευτικής ζωής τους ωφείλετο εις την στέρησι της θείας Χάριτος. Γι’ αυτό και ηθέλησαν, με ανθρώπινα μέσα, να επιφέρουν μία καινούργια αφύπνισι δι' ενός αισθητικού, θρησκευτικού και ψυχολογικού ενθουσιασμού περί την λατρεία, να δημιουργήσουν ένα είδος ευσεβισμού και να συνδέσουν την λειτουργική ζωή με την ιεραποστολική δραστηριότητα.
Εις την προσπάθειά τους αυτήν ήλθε αρωγός ο πάπας Πίος ο 10ος με δύο επίσημες αποφάσεις του (decretum) το 1903 και 1910, οπότε το κίνημα της λειτουργικής μεταρρυθμίσεως εις την Δύσι άρχισε πλέον να απολαμβάνη και της επισήμου εγκρίσεως του Βατικανού. Λίγο αργότερα, μόλις το 1914, ο dom Lambert Beauduin ίδρυσε εις την πόλι Louvain του Βελγίου την γνωστή, για την μεγάλη της δραστηριότητα, «λειτουργική κίνησι», με πλήθος εκδόσεων, σεμιναρίων, διαλέξεων, λειτουργικών εβδομάδων, συζητήσεων, μαθημάτων και περιοδικών. Εν συνεχεία αυτή η «*λειτουργική» κίνησι*» έγινε δεκτή και από την παπική Ιεραρχία, διότι την διευκόλυνε εις την απολογία της περί του «τι πταίει εις την εκκλησία», οδηγώντας την τελικώς εις τις ριζικές μεταρρυθμίσεις της Β' Βατικανείου Συνόδου (1965).
Όλες αυτές οι δραστηριότητες περιήλθαν εις γνώσι και ενός έλληνος θεολόγου με ζήλο δια την Εκκλησίαν, αλλά με έμμεσο μαθητεία εις την Πατερική παράδοσι, (αφού γνώρισε τους Πατέρας μέσω τρίτων, δηλαδή κάποιων δυτικών συγγραφέων, κατά συγκινητική μεταγενεστέρα ομολογία του, αξία να μας διδάξη πολλά περί αρετής και ταπεινοφροσύνης). Έτσι, λοιπόν, ο όντως αοίδιμος αυτός καθηγητής της θεολογίας, επεδόθη με εξαιρετική αφοσίωσι εις το να επικρατήση και εις τον ελλαδικό χώρο μία βαθεία λειτουργική αναγέννησι. Μεταξύ των βασικών του αιτημάτων, (κατά τα γραφόμενά του ήδη από το 1948), ήταν η ανάγνωσι των ευχών της θείας Λειτουργίας, εις επήκοον του λαού, η τέλεσι της Λειτουργίας κατ' ενώπιον του λαού, (αίτημα τα οποίον ίσως εγκατέλειψε αργότερα), η γονυκλισία της Κυριακής, οι ευχές του σαραντισμού, η χρήσι ατομικών βιβλιαρίων, για την παρακολούθησι της Λειτουργίας, η ενθάρρυνσι της δημιουργίας μιας ψυχολογικής εξάρσεως κατά την λατρεία, κ.τλ. (όλ' αυτά δανεισμένα, βεβαίως, από τη δυτική «*λειτουργική κίνησι*», πού τόσο εθαύμαζε).
Ήταν, ως φαίνεται, μία εποχή, κατά την οποίαν επικρατούσε η αντίληψι πώς ό,τι προήρχετο από τη Δύσι, ήταν κατ' αρχάς καλό. Μία αντίληψι, πού είχε επηρεάσει σχεδόν όλους εκείνη την εποχή, γι' αυτό και πολλοί αξιόλογοι άνθρωποι έκαναν λάθη. Αλλ' είχαν τουλάχιστον την ειλικρίνεια και το θάρρος να ομολογήσουν ότι όλ' αυτά τα επήραν από τη Δύσι, από τους Ρωμαιοκαθολικούς και τους προτεστάντας, από το μοναστήρι Chevetogne και την κοινότητα Taize. Πρέπει, λοιπόν, να τους ευγνωμονούμε, διότι δεν μας επλάνησαν λέγοντας ότι δήθεν η «λειτουργική ανανέωσι δεν εκπορεύεται από καμμία έξωθεν επιρροή και οδηγία ετεροδόξων κινήσεων», όπως τολμά να γράφη σήμερα ο ανωτέρω αρθρογράφος. Τίθεται, λοιπόν, το ερώτημα:

Άραγε ο «*πρωτοπόρος*» αυτός, πού συνέστησε την λειτουργική κίνησι στην Ελλάδα, έκανε λάθος γράφοντας ότι την ενεπνεύσθη από τους δυτικούς, ώστε να έρχεται σήμερα κάποιος μαθητής του να τον διορθώση, να του υποδείξη ότι δεν την ενεπνεύσθη από εκείνους τους επωνύμους λατίνους, αλλά από κάποιους αγνώστους, ανυπάρκτους ορθοδόξους; Δηλαδή, κατά την παροιμία, να «*έρχεται ο εγγονός, για να δείξη στον παππού τα αμπελοχώραφά του*»..
Επίσης, είναι άραγε ποτέ δυνατόν, κάποιοι σύγχρονοι θεολόγοι, πού μαθητεύουν εις τον «*πρωτοπόρο*» αυτόν, ή εις τον ρώσσο πρωτοπρεσβύτερο, να νομίζουν ότι ορθοδοξούν, ενώ βαδίζουν εις τα ίχνη της λατινογενούς «*λειτουργιολογίας*» τους; Επί τέλους, αυτός ο μακαριστός καθηγητής εργάσθηκε μετά ζήλου, αλλά σιωπηλώς, διότι ήξευρε ότι: α') Η εις επήκοον του λαού ανάγνωσι των ευχών της θείας Λειτουργίας κατά τους πρώτους αιώνας της Εκκλησίας δεν αποδεικνύεται επιστημονικώς, β') Από τον 4ον μέχρι τον 20όν αι., εις ολόκληρο την ορθόδοξο Εκκλησία οι ευχές αυτές αναγινώσκονται μυστικώς, καίτοι δεν υπήρχαν πάντοτε οι σχετικές ρουμπρίκες (τυπικές διατάξεις), και γ') Αν τυχόν σήμερα επεβάλλετο η εις επήκοον του λαού ανάγνωσι των ευχών αυτών, θα εδημιουργείτο εις την Εκκλησία ένα νέο σχίσμα, μεγαλύτερο ίσως εκείνου των παλαιοημερολογιτών.
Αλλ' ακόμη και αν τυχόν θα ήταν δυνατόν όλ' αυτά να αμφισβητηθούν, θα έπρεπε εμείς να διαθέταμε τουλάχιστον την κοινή λογική. Διότι έστω έγινε ό,τι έγινε με τη λειτουργική μεταρρύθμισι στην Δύσι από τον Gueranger, τον Beauduin και τέλος την Βατικάνειο Σύνοδο. Ποίοι, όμως, υπήρξαν οι καρποί της; Τι προσέφερε εις την Δύσι και μάλιστα εις την Γαλλία, που ευτύχησε να έχη τους περισσοτέρους οπαδούς, η λειτουργική αυτή κίνησι; Δυστυχώς, δεν επρόλαβε να τελειώση ο αιώνας και η Δύσι, ιδιαιτέρως δε η Γαλλία, απεχριστιανίσθη! Οι εκκλησίες της άδειασαν κυριολεκτικώς! Σπανίως σήμερα κάποιος νέος γίνεται ιερεύς, καίτοι ο ρόλος του, μετά την Β' Βατικάνειο Σύνοδο, είναι πολύ αναβαθμισμένος! Οι λαϊκοί, παρ' ότι έχουν πλέον ενεργοτάτη συμμετοχή εις την λατρεία, σπανιώτατα προσέρχονται να εκκλησιασθούν! Μάλιστα, μετά την εφαρμογή της λειτουργικής μεταρρυθμίσεως, και οι τελευταίοι οπαδοί της παπικής εκκλησίας την εγκατέλειψαν σκανδαλισμένοι, ή απογοητευμένοι, ή αγανακτισμένοι, για τα θέατρα, που έστησαν εμπρός εις τα αλτάρια οι φραγκοπαπάδες της.
Αν, λοιπόν, η λειτουργική μεταρρύθμισι ήταν τόσο καλή, όπως καλοπροαιρέτως ενόμιζαν κάποιοι το 1949, όμως σήμερα, που βλέπομε τους καρπούς της, δεν ημπορούμε παρά να αναθεωρήσωμε τις απόψεις μας, αν θέλωμε να μη ισχύση δι' εμάς το ρητό του Ιώβ: «*Απώλοντο παρά το μή έχειν* αυτούς σοφίαν». Είναι άραγε τόσο δύσκολο να ακούσωμε τον λόγο του Κυρίου, ότι «*από των καρπών αυτών επιγνώσεσθε αυτούς*», ή μήπως θέλομεν, ελαφρά τη συνειδήσει, να καταντήσωμε εις τα ίδια χάλια; «*Ου δύναται δένδρον σαπρόν καρπούς καλούς ενεγκείν»,* είπεν ο Κύριος, άλλ' εμείς, ως φαίνεται, «*ου βουλόμεθα συνιέναι»,* επειδή, κατά τον Σολομώντα, «*κτήσασθαι σοφίαν άκαρδος ου δυνήσεται*»!